

Tarja Salmela, tutkija, Lapin yliopisto

JAKAMISTALOUS JA LIIKKUMISEN PALVELUT

Jakamistalous matkailussa (EAKR)
1.8.2016-30.11.2017

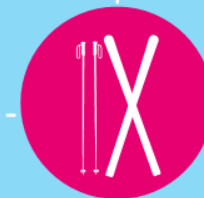

Mistä jakamistaloudessa on kyse?

Jakamisen, vuokraamisen ja yhteisomistamisen logiikka

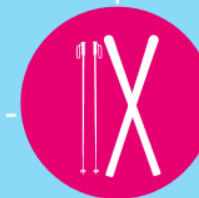
- tässä tilaisuudessa tarkastelu erityisesti urbaanina ilmiönä
- kytkös vauraisiin länsimaihin sekä Aasian kasvaviin jakamistalouden markkinoihin
 - energian, ajan ja tavaran omistamiseen 'sidotun' rahan vapauttaminen elämän osa-alueisiin, jotka koetaan merkityksellisinä kiireen valjastamana aikakautena
 - helppokäyttöisyys, sitoutumattomuus

Tilaisuuden fokus

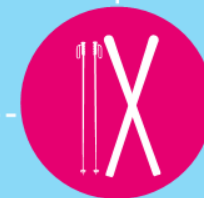
- Liikkumisen yhteiskäytölliset palvelut meillä ja maailmalla
- Mikä potentiaali näillä palveluilla voisi olla pitkien etäisyyksien Lapille?

Esityksen sisältö

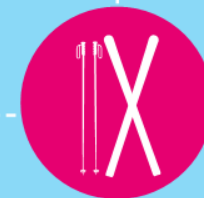
- Mikä jakamistalous? Vai pikemminkin pääsy- tai alustatalous?
- Liikkumisen palvelut jakamistaloudessa
- Esimerkkejä meiltä ja maailmalta
 - Yhteiskäyttöautot, kuljettajapalvelut, ...
 - Teknologia yhteiskäytön mahdollistajana
 - Case-tapaus: pyöräilyn potentiaali jakamistalouden liikkumisen palveluissa
- Lapin näkökulma
- Yhteenveto

Jakamistalouden määrittelyä (1)

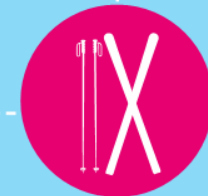
- Sharing economy, collaborative economy, collaborative consumption, peer-to-peer consumption, access-based economy...
- Uusi jakamistalous urbaanina ilmiönä (vert. esim. osuuskunnat, yhteisöt ja yhdistykset, kyläyhteisöt)

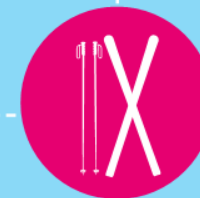
Jakamistalouden määrittelyä (2)

- Toimijat?
 - ...Yksityiset toimijat, kansalaiset... Kaupalliset toimijat: yritykset... Yhteisölliset toimijat: yhteisöt... Ilmaiseksi, vaihtaen, kulut jakaen, korvausta vastaan...
- NykYTEknologian rooli → omistusten, resurssien ja taitojen jakaminen uusin tavoin
- Lähteenä käytetty mm. Maria Hakkaraisen presentaatiota ”Jakamistalous matkailussa”, 17.2.2017, ks. myös esim. Dredge & Gyimóthy, 2015; Lahti, & Selosmaa, 2013.

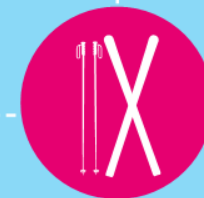
Jakamisen logiikka vai taloudellinen vaihto?

Omistajuus ja taloudellinen logiikka

- Yleinen liikkumisen palveluiden jakamisen muoto, jonka kohtaamme on markkinavälitteinen
 - vuokrapyörät, vuokra-autot, ...
- Jakaminen ja vuokraus ovat kaksi tapaa hyödyntää tavaroita tehokkaasti. Näistä jakaminen nojaa sosiaalisiin mekanismeihin ja vuokraaminen markkinamekanismeihin (Hill & Wellman, 2012).

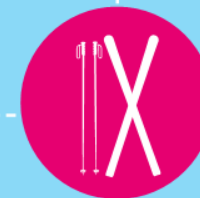

Jakamis-/pääsytalouden liikkumisen palvelut: autot

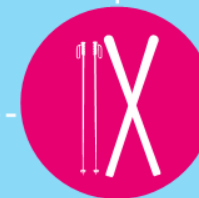
- Autojen vuokrauspalvelut yksityisille toimijoille (B2C)
- Yhteiskäyttöautot yhteisöille
- Kimppakyytipalvelut (peer-to-peer)

Yhteiskäyttöautoilun eri logiikat

- Yhteiskäyttöautoilun eri muodot ovat oiva esimerkki jakamistalouden erilaisista toimintalogiikoista yhteisen ilmiön sisällä
- Esimerkkinä kolme erilaista yhteisautoilulogiikkaa:
 - Facebookin Kimppakyyti –ryhmä
 - Turo-autonvuokrauspalvelu (Yhdysvallat)
 - LYFT (Yhdysvallat)

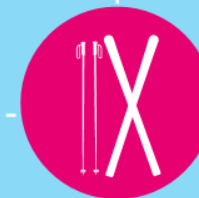

Yhteiskäyttöautoilun eri logiikat

FACEBOOKIN KIMPPAKYYTI-SIVUSTO

- perustuu käyttäjien väliseen keskinäiseen luottamukseen
- alustana Facebook-sivusto, johon kuka vain voi liittyä
- kustannukset matkoille sovittavissa käyttäjien kesken
- ei konkreettisia välikäsiä (vain FB alustan tarjoajana, mutta ei hallinnoi oikeastaan millään tavoin)

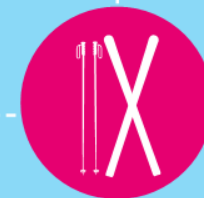

Yhteiskäyttöautoilun eri logiikat

TURO-AUTONVUOKRAUSPALVELU

- yrityksen luoma alusta, johon jätetään ilmoitus oman auton vuokraamisesta toisille autoilijoille
- vertaiselta vertaiselle –logiikka
- ”Autojen Airbnb”
- avustusta vuokraushinnan määrittämiseen
- yritys huolehtii vakuutuksista ja 24/7 tuesta tien päällä
- autoa ei aja sen omistaja vaan toinen autoilija →
 - ansaintalogiikka; ansaitse omalla autollasi, kun et tarvitse sitä
- <https://turo.com/>

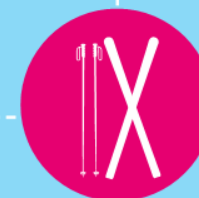

Yhteiskäyttöautoilun eri logiikat

LYFT

- autoa kuljettaa Lyftin nimissä toimiva henkilö, joka täyttää tietyt kriteerit voidakseen tulla Lyft-kuskiksi (täysi-ikäisyys, tietyt ehdot kolareiden/liikennevahinkojen suhteen, älypuhelimien omistus)
- toimii eri periaatteella kuin Kimppakyyti tai autonvuokrauspalvelu (LYFT:ssä kuljettaja kuljettaa asiakkaita pisteestä a paikkaan b taksin periaatteella)
- ansaintalogiikka
- <https://www.lyft.com/>

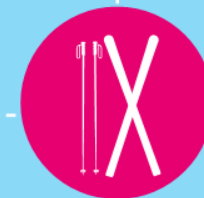

Muita esimerkkejä

PERINTEISEMPÄÄ AUTONVUOKRAUSPALVELUA: ZIPCAR

- Yhdysvaltalainen autonvuokrausyritys, toimii myös mm. Briteissä, Espanjassa, Ranskassa
- Vaihtoehto oman auton omistamiselle.
- Tunti- tai päiväkohtainen laskutus
- Valmiit, huolletut autot; laskutukseen kuuluu bensa ja vakuutus
- Jäsenyys kuukausiperustainen
- Esimerkki yritysveltoisesta autonvuokrauspalvelusta, joka on pyrkinyt luomaan brändiyhteisöä
- <http://www.zipcar.com/>

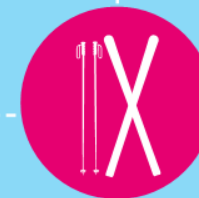

Muita esimerkkejä

KOHTI YHTEISÖLLISTÄ AUTOILUA: COMMUNITY CARSHARE

- Autonvuokrauspalvelu, joka ei ole yksityisomistajuudessa vaan toimii yhteisöperiaatteella
 - Yhteisöperustainen organisaatio, joka ei tavoittele liiketaloudellista tuottoa vaan keskittyy palvelemaan yhteisönsä jäseniä
- Jäsenillä mahdollisuus vaikuttaa palvelun toimintaan: vuosikokouksessa äänestys-oikeus
- Toimii Kanadan Ontariossa
- Avustuksia säätiöiltä ja kaupungilta
- <http://communitycarshare.ca>

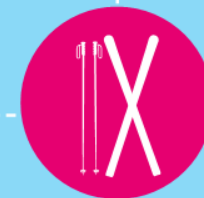

Muita esimerkkejä

JA ASKEL PIDEMMÄLLE... : VAMOOZ YHTEISKULJETUS

- Yhteisöllinen ratkaisu matkustaa bussilla reiteille, johon nykyinen julkinen liikenneverkosto ei kulje
- Start-up -yritys, joka toimii suuren liikkumispalveluiden tarjoajan, Transdevin, alla
 - Transdev Blazefieldin toimialueina Yorkshire and Lancashire (UK)
- Käyttäjät saavat ehdottaa matkoja, ja mikäli ehdotuksia tulee tarpeeksi monta samaan kohteeseen, matka toteutuu
 - Mitä enemmän osallistujia, sitä matalampi hinta kaikille
- <http://govamooz.co.uk/>

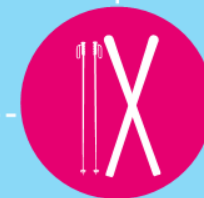

Muita esimerkkejä

TAKSIT JA KULJETTAVAVARUSTELLUT AUTOT

- mytaxi
 - Saksalainen innovaatio
 - 45 000 taksia ja 10 000 000 latausta
 - Taksisovellusten globaali markkinajohtaja
 - Saatavilla yli 40 saksalaisessa kaupungissa sekä kansainvälisesti

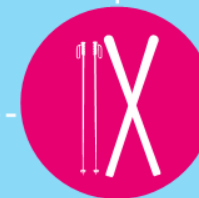

Erytispiirteitä: Taksit ja kuljettaja-varustellut autot

- Taksisovellukset ovat käteviä vaihtoehtoja oman auton omistamiselle erityisesti lyhyillä matkoilla
- Käyttö myös kaupungeissa, joissa henkilö ei halua ajaa itse ja auton käyttötarve on lyhyempi
- Samalla toimivat työllistävinä palveluina, sillä jokainen, jolla on älypuhelin ja täyttää tietyt kriteerit, jotka yritys asettaa (esim. ikä ja liikenneonnettomuuksien määrä), voi alkaa ajaa taksia/autoa
- Edellä esitellyt palvelut ovat osoitus vahvasta suunnasta kohti älyliikennepalveluita
 - olemassa oleva autokapasiteetti laitetaan tehokkaasti liikkeelle ja autoja ajavat joko palveluja tarvitsevat henkilöt itse tai kuljettajat, jotka eivät ole ns. virallisia taksinkuljettajia

Suomalaisia innovaatioita

VALOPILKKU

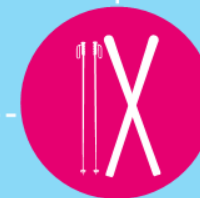
- Taksiliiton oma taksitilaussovellus
- Suomalainen start-up, toimii yli 105 000 käyttäjän voimin (Valopilkun tiedote, 25.7.2016)
- Toimii lähes 200 paikkakunnalla ja on rantautunut myös Tallinnaan (Valopilkun tiedote, 9.6.2016)
- Grand One 2016 -kilpailun finaalisti kategorioissa: Paras mobiilisovellus ja UX-design

Älykäs liikenne perustuu teknologiaan

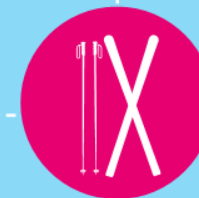
- Liikkumisen jakamisen palveluissa kyse ei ole pelkästään konkreettisista kulkuvälineiden vuokrauspalveluista tai yhteiskäytöstä, vaan erityisesti liikkumisen palveluiden ympärille kytkeytyvistä teknologisista sovelluksista, johon ei välttämättä liity yhtään yrityksen omistamaa kulkuvälinettä
- Teknologia mahdollistaa myös sen, että liikkumiseen tulevat mukaan muutkin kulkumuodot kuin henkilöautot, olivat ne sitten asiakkaan itsensä ajettavina tai kuljettajan kyydissä olemista → mennään kohti joukkoliikenteen ja henkilöautojen yhteiskäytöllistä, teknologista kokonaisuutta.

Älykäs liikenne perustuu teknologiaan

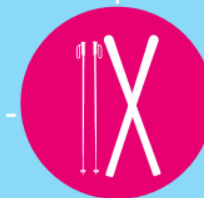
- Yhtenä esimerkkinä kotimainen MaaS Global –yritys
 - perustettu vuonna 2015, pyrkii sovelluksen avulla linkittämään kaikenlaisen liikkumiseen yhteen: yhdellä maksulla voi käyttää autoja, takseja, ratikkaa, junaa ja tulevaisuudessa jopa lentoliikennettä.
- Vaatii paljon yhteistyökumppaneita – kaikki mahdolliset ”ihmisten liikkuttamiseen liittyvät yritykset ja tahot ovat ketjussa mukana: julkinen liikenne, lentoliikenne, taksit, autojen jakamispalvelut, vuokra-autoyrityksen, leasingautot ja niin edespäin” (MaasGlobalin toimitusjohtaja Sampo Hietanen, HS, 16.9.2016)

Liikkumisen palvelut: pyöräily

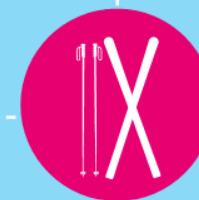
- Yhteiskäyttöpyörät ovat yksi valtavan suuri markkina-alue erityisesti Aasiassa
- Pyöräily on itsessään hyvin ekologinen tapa liikkua, mutta jakamisen periaatteen kytkeminen pyöräilyyn voi viedä myös ekologisuuden seuraavalle tasolle
- Mitä ovat yhteiskäyttöpyöräilyn mahdollisuudet?
- Minkälaisia palveluita, sovelluksia ja järjestelmiä maailmalla on pyöräilyn yhteiskäytön mahdollistamiseksi?

Liikkumisen palvelut: pyöräily

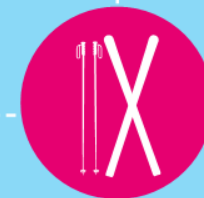
- Kiina edelläkävijänä: yhteiskäyttöpyöräilyn luvattu maa
- Pyörien jakamisen bisnes mittasuhteissa, joita vaikea suomalaisen perspektiivistä ymmärtää
- Erityisesti Shanghaissa bisnes on valtavaa – maaliskuussa 2017 noin 450 000 yhteiskäyttöpyörää rullaa Shanghain kaduilla (Financial Times, 20.3.2017)

Liikkumisen palvelut: pyöräily

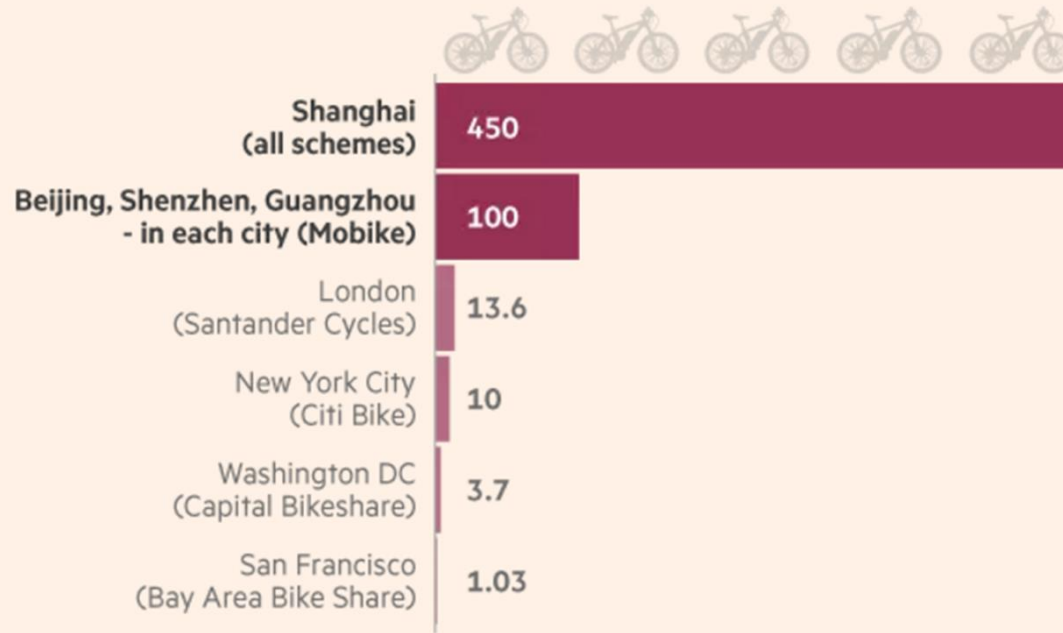
- Yhteiskäyttöpyörät ovat ilmestyneet Shanghaihin hyvin lyhyessä ajassa – joidenkin lehtiartikkeleiden mukaan valtaosan pyöristä ilmestyminen Shanghaihin on tapahtunut jopa vain puolen vuoden aikana
- Yhteensä Kiinassa on noin 2 miljoonaa yhteiskäyttöpyörää
- (Financial Times, 20.3.2017)

China's cities lead the world in bike-sharing schemes

Number of shared bicycles by city and bike-sharing company ('000)

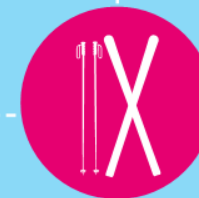

Sources: Shanghai Municipal Communist Party Committee; companies named above; SPIN

FT

FINANCIAL TIMES

MARCH 20, 2017 by **Yuan Yang** in Shanghai and **Xinning Liu** in Beijing

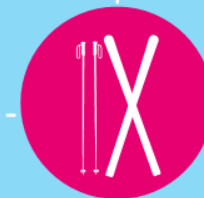

Esimerkkejä yhteiskäyttöpyöräilyjärjestelmistä

MOBIKE

- toinen Kiinan suurimmista yhteiskäyttöpyöräilyn tarjoajista (kilpailija ofo perustuu samaan toimintaperiaatteeseen)
- täysin asematon pyöränjakamisjärjestelmä
- päämaja Beijingissä
- pyörät varusteltu teknologialla, joka pitää sisällään qr-koodin lukijan ja GPS-paikantimen,
 - tämän myötä pyörän pystyy vuokraamaan ja palauttamaan mihin tahansa kohteeseen

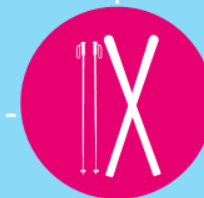

Esimerkkejä yhteiskäyttöpyöräilyjärjestelmistä

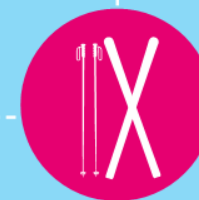
- WWF on palkinnut Mobiken ensimmäisenä Climate Solver Sustainable Urban Mobility Special Awardilla – innovatiivisesta teknologiasta, jolla on pieni hiilidioksidipäästövaikutus.
- tunnistettu myös Fortunen 2017 ”muuta maailmaa” -listalla

Kiinan yhteiskäyttöpyöräilyn vaihteita

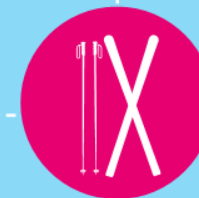
- Kiinan pyörien jakamisen ilmiö on hyvin tuore, ja se ajoittuu vasta viime vuoteen 2016
- Pääomasijoittajat ovat löytäneet yhteiskäyttöpyöräilyn potentiaalin
- Idea toiminnassa: valtava ihmismäärä ja jatkoyhteyksien tarve julkisilta liikennevälineiltä; tarve ilmeinen myös auton käyttäjien keskuudessa
 - Moninainen yhteiskäyttö bussien, kävelyn, autojen ja taksien ja pyörien yhdistelmänä
- Auton omistaminen ei välttämättä vähennä yhteiskäyttöpyöräilypalveluiden käyttöä

Haasteita (1)

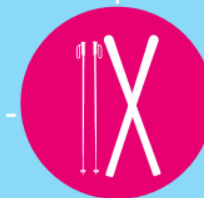
- Shanghaissa ei välttyä ongelmilta – vandalismia, pyöräilijöiden väärinkäytöksiä, parkkeeraamista jalka-/pyöräteille...
- jotkut kaupungit, kuten Beijing, Dongcheng, Shanghai (Huangpun asuinalue), ovat kieltäneet pyöräilyn ja pyörien parkkeeraamisen tietyillä alueilla, ja luoneet erillisiä parkkialueita pyörille
- parkkipaikkojen rajallisuus → ongelmat
 - valtavat pyörämäärät aiheuttavat paineen kaupungin infrastruktuurille ja ilmiö ei ole enää hallinnassa
- ns. elektroniset aidat, jotka ovat tulleet katukuvaan tunnistamaan, parkkeerataanko pyörä sille varatulle paikalle sovelluksen avulla, eivät puolestaan vielä ole toimivia

Haasteita (2)

- Ajatus yhteiskäyttöisten pyörien vapaasta parkkeerauksesta, tuoden mukanaan joustavuutta ja vapautta ja helppoutta, on johtanut pyörien kasaantumiseen ja tuo esille monia palveluntarjoajia kiehtovan taloudellisten ansioiden saavuttamisen huumen nurjan puolen
- Jos pyöriä on jo näin paljon, ja niitä tuotetaan vastaamaan käyttäjien tarpeisiin (sen sijaan, että jaettaisiin jo olemassa olevaa), voidaan kysyä, mitä tapahtuu jälleen jakamistalouden logiikalle?

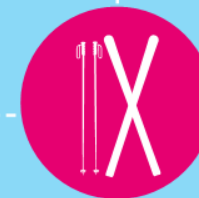

Muita yhteiskäyttöpyöräilyn esimerkkejä (1)

SPINLISTER

- peer-to-peer: tarjoa oma pyöräsi vuokralle toiselle pyöräilijälle
- pyöriä tarjolla 63 maassa, käyttäjiä 120 maasta
- perustettu vuonna 2011, pääpaikka Santa Monica, California.
- yhteisöllisyys vahvasti esillä palvelun markkinoinnissa
 - teknologisen alustan kautta pyörän omistajat saavat mahdollisuuden verkottua ihmisten kanssa, jotka haluavat lainata tai vuokrata pyörää, ympäri maailman
- Vuokrausprosessi onnistuu helposti nettisivun, mobiilisovelluksen tai in-store kioskien kautta. Yritys tarjoaa myös useita turvallisuusvaihtoehtoja pyörille sekä kuljetuspalveluita.

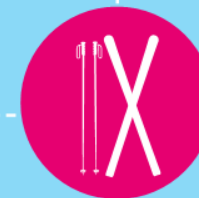

Muita yhteiskäyttöpyöräilyn esimerkkejä (2)

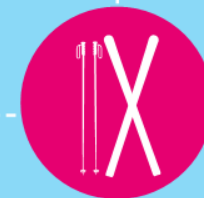
- Yritys kytkeytyy myös urheilumaailmaan triathlonien ja Ironman-kilpailujen kautta – ja, ennen kaikkea, näiden kilpailujen ympärillä rakentuvien yhteisöjen
 - Kannustaa osallistujia vuokraamaan pyöriään toisiltaan
- Spinlister on tarttunut kisaajien kohtaamaan haasteeseen kuljettaa omia pyöriä kisoihin
- Palvelua käyttävät kisaajat toimivat Spinlisterin puolestapuhujina
- Spinlister vakuuttaa vuokratut pyörät (jotka voivat olla hyvinkin kalliita Ironman- ja triathlon-kisoissa) aina 10 000 dollariin saakka
- <https://www.spinlister.com>

Case: Lappi ja liikkumisen palvelut

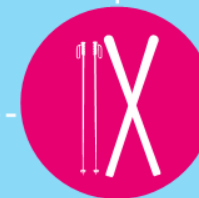
- Lappi on pitkien etäisyyksien maanosa, jossa liikkuminen omaa omat erityiset piirteensä
- Pitkät etäisyydet ja harvalukuisuus väestössä aiheuttaa omat haasteensa liikkumisen palveluiden kehittämiseksi, mutta pitää sisällään myös mahdollisuuksia
- Liikkumisen palvelut Lapissa koskettavat myös olennaisesti matkailua
 - ihmiset haluavat tulla nauttimaan Lapista ja luonnosta, mutta haasteen aiheuttaa siirtymiset tunteihin tavoin, jotka olisivat sekä kestäviä että turvallisia
 - esim. vuokra-autot aasialaisturistien käytössä

Case: Lappi ja liikkumisen palvelut

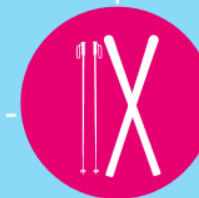
- Lapin väestökehityksen tarkastelu tärkeää keskusteltaessa Lapin liikkumisen palveluiden kehittymisestä tulevaisuudessa
- Lapin maakunnan väkiluvun kehitys laskusuhdanteinen 1990-luvulta lähtien
- Kuntien välisessä muuttoliikkeessä Lappi on lähes koko ajan ollut muuttotappiollinen
- <http://luotsi.lappi.fi/vaestokehitys-ja-vaestorakenne>

Case: Lappi ja liikkumisen palvelut

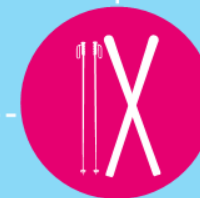
- Maakunnan väestö sijoittuu pääasiassa keskuksiin ja niiden työssäkäyntialueille. Kylistä elinvoimaisimpia ovat ne, jotka sijaitsevat toimivan asiointimatkan päässä keskuksista ja jotka kykenevät tarjoamaan viihtyisän asuinympäristön.
<http://luotsi.lappi.fi/vaestokehitys-ja-vaestorakenne>
- Lapin houkuttelevuuden ja vetovoimaisuuden kannalta liikenneyhteydet ja erilaisten liikkumista edistävien palveluiden tuomat mahdollisuudet voivat tehdä Lapista vetovoimaisemman paikan elää

Case: Lappi ja liikkumisen palvelut

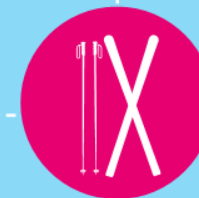
- väestön jakautuminen ympäri Suomea eikä pelkästään pääkaupunkiseudulle?
 - haasteeseen vastattava, jos väestötavoitteesta halutaan pitää kiinni ja välttää väestön väheneminen Lapissa ja valuminen etelään suuriin kaupunkeihin
- tärkeää ymmärtää liikkumisen palveluiden merkitys työssäkäynnin mahdollistajana ja alueiden elinvoimaisuuden ja houkuttelevuuden edistäjänä!

Case: Lappi ja liikkumisen palvelut

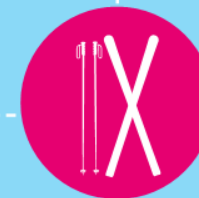
- myös huomioitava: yksinasujien määrän kasvu kaupungeissa
 - kaupungit vetävät nuoria yksinasujia
- erityishuomio nuorten yksinasujien määrän kasvuun
- erot siinä, kuka tarvitsee yksityisautoa, kuka haluaa käyttää joukkoliikennettä, kuka haluaa pyöräillä työmatkansa
- <http://suomifinland100.fi/kaupungistumisen-kehitys/>

Case: Lappi ja liikkumisen palvelut

- Lisäksi on hyvä tiedostaa, että juuri **nuoret** ovat tulevaisuuden jakamistalouden palveluiden käyttäjiä → heillä on kiinnostusta jakamistalouden palveluihin ja täten on suuri potentiaali siinä, että näitä palveluita kehitetään nuorille
- Lisäksi huomioitava **ikäntyvän väestön** kasvu yleensäkin koko Suomessa, mutta tiettyjä erityispiirteitä Lapin alueella
 - vanhempi väestö maaseudulla ja harvaan asutuissa kaupungeissa
 - palveluiden saavutettavuus, mahdollisuus liikkua muulla kuin omalla autolla
 - myös yksi mahdollisuus jakamistalouden liikkumisen muodoille ja samalla myös sosiaalinen vastuu kantaa huolta väestöstämme

Kiitos!

shareabletourism.wordpress.com

Esityksessä käytetyt lähteet

- Dredge, D & Gyimóthy, S 2015, 'The collaborative Economy and Tourism: Critical perspectives, questionable claims and silenced voices' Tourism Recreation Research, vol 40, no. 3, pp. 286-302.
- Financial Times, Yuan Yang in Shanghai and Xinning Liu in Beijing, "China's bike-sharing boom in charts", March 20, 2017. <https://www.ft.com/content/5efe95f6-0aeb-11e7-97d1-5e720a26771b?mhq5j=e5>
- Hakkarainen, M. "Jakamistalous matkailussa" -presentaatio, 7.2.2017
- Hill, J. & Wellman, M. (2012) Peer-to-Peer Tangible Goods Rental. <http://collaborativeeconomy.com/research/peer-to-peer-tangible-goods-rental/>
- Helsingin Sanomat, Jose Riikonen, "Suomalainen autoilusovellus tähtää "satojen miljardien" firmaksi – kysyimme perustajalta, onko hän tosissaan", 16.9.2016, <https://www.hs.fi/autot/art-2000002921102.html>
- Lahti, V-M., Selosmaa, J. (2013) Kaikki jakoon! Kohti uutta yhteisöllistä taloutta. Atena Kustannus Oy. Helsinki.

